

Μουβαδελέ= Ανταλλαγή

Η Ανταλλαγή έγινε το 1924. Δυο χρόνια πριν, στην περιοχή της Καισάρειας, ήρθαν Έλληνες πρόσφυγες από περιοχές κοντά στη Σμύρνη που τους είχαν εξορίσει οι Τούρκοι. Αυτοί είπαν πως οι Τούρκοι θα διώξουν όλους τους Έλληνες της Ανατολής. Στα '22 πέρασαν, από τα μέρη της Καισάρειας, -μετά τους Σμυρνιούς- οι Πόντιοι, μεγάλα караβάνια, ξυπόλητοι, πεζοί και κατεβαίνανε σε μπουλούκια προς τη Μερσίνα. Μας έστελναν, εξάλλου, και από την Πόλη τον «Νεολόγον» και από εκεί μάθαμε κατ' αρχήν ότι θα γίνει Ανταλλαγή και θα πάμε στην Ελλάδα. Επίσης, διαδίδονταν ότι εκεί που θα πάμε θα πάρουμε αποζημίωση, και μάλιστα μεγαλύτερης αξίας από τα χτήματα που εγκαταλείπαμε. Οι Τούρκοι, που τους ρωτούσαμε, μας λέγανε να μην ανησυχούμε, κι αυτοί θα φρόντιζαν να μείνουμε. Κι αλήθεια, ενεργούσαν στην Άγκυρα να μείνουμε. Τρεις φορές έκαμαν διαβήματα. Τις δυο φορές η Άγκυρα δεν απάντησε. Την τρίτη απάντησε ο Ισμέτ Ινονού, που ήταν συνεργάτης του Κεμάλ, ότι δεν μπορεί να γίνει αλλιώς, γιατί η Ανταλλαγή υπογράφηκε. Τελικά, στις αρχές του 1924 η τουρκική κυβέρνηση ειδοποίησε τους μουχτάρηδες ότι θα γίνει Ανταλλαγή, κι έτσι το μάθαμε επίσημα πια. Οι Έλληνες θα φεύγανε, θα έρχονταν στα χωριά τους οι Τούρκοι της Ελλάδας.

Ήρθε και Επιτροπή, από την Ελλάδα, όπως έλεγαν. Οι άνθρωποι της Επιτροπής ήρθαν για να γράψουν τα ονόματα και τις περιουσίες των ανταλλάξιμων Ελλήνων. Μας είπαν να μην φοβόμαστε, να πουλήσουμε ό,τι μπορούμε από την κινητή μας περιουσία και τα υπόλοιπα να τα πάρουμε μαζί μας. Αν υπήρχαν τουρκεμένοι στα χωριά μας, θα μπορούσαν, αν ήθελαν, να φύγουν κι αυτοί για την Ελλάδα. Κάθε κοινότητα διόριζε τον πρόεδρο και τα μέλη/συμβούλους της δικής της υποεπιτροπής. Η επιτροπή αυτή καλούσε έναν έναν για να δηλώσει την (ακίνητη) περιουσία του και τον εφοδίαζε με σχετικό έγγραφο, με σφραγίδα και υπογραφή. Στις τοπικές κοινωνίες ξέραμε του καθενός την περιουσία. Ο καθένας είχε τίτλους ιδιοκτησίας. Τον Μάη του 1924, δηλαδή δυο μήνες πριν την Ανταλλαγή, έφτασαν Τούρκοι πρόσφυγες από την Δυτική και Κεντρική Μακεδονία (Κοζάνη, Καστοριά, Βέροια, Έδεσσα, Χαλκιδική). Αλλιώςτικα τούρκικα μιλούσαν αυτοί. Οι δικοί μας Τούρκοι έλεγαν: «Εσείς φεύγετε, εμείς με αυτούς δε θα μπορέσουμε να ζήσουμε». Η κατά τόπους επιτροπή έδινε στους Τούρκους πρόσφυγες τα σπίτια μας κι εμείς μαζευόμαστε δυο οικογένειες, τρεις οικογένειες μαζί. Τα χωράφια μας μόνοι τους τα πήραν. Ούτε το πήραμε είδηση. Δεν ήταν κακοί άνθρωποι κι αυτοί οι δυστυχημένοι. Σαν κι εμάς κι αυτοί πολλά τραβήξανε...

Άλλοι χαρήκαμε που θα πάμε στην Ελλάδα, κυρίως οι νέοι ήταν ξετρελαμένοι, άλλοι λυπηθήκαμε που θα φεύγαμε. Λέγανε οι παλιοί: «Τα χαϊβάνια αλλάζουν τα, αλλά τα ινσάνια τίχαλα να τα αλλάξουν;». Δηλαδή, τα ζώα τ' αλλάζουν, αλλά τους ανθρώπους πώς να τους αλλάξουν; Κι εμείς δεν λογαριάζαμε πως χάνουμε την περιουσία μας από παππού και προσπάπο. Αχ! Έπειτα μόνο καταλάβαμε τι αφήσαμε πίσω μας! Όταν ήρθαμε εδώ [στην Ελλάδα] που χάσαμε και τη θρησκεία μας. Εδώ που η Σαρακοστή έρχεται μονάχα μία βδομάδα πριν το Πάσχα!

Έτσι, ήρθε ο μήνας Αύγουστος του 1924 και οι μέρες της αναχώρησής μας πλησίαζαν. Κάναμε τις τελευταίες λειτουργίες στις εκκλησίες μας, βάλαμε σε κάσες ιερά λείψανα, εικόνες, πολυελαίους και καντήλια των εκκλησιών, ενώ τα πολύ παλιά εικονίσματα τα

θάψαμε στο νεκροταφείο. Είχαμε δικαίωμα να πουλήσουμε την κινητή περιουσία μας. Έρχονταν Τούρκοι από τα γειτονικά χωριά, γύριζαν ένα ένα τα σπίτια και αγόραζαν ζώα, καζάνια, τεντζερέδες, κιλίμια, μπαούλα και βαριά πράγματα, που δεν μπορούσαμε να κουβαλήσουμε. Τιποτένιες τιμές μας έδιναν.

Όσα από τα πράγματά μας κρατήσαμε, τα φορτώναμε σε καμήλες και τα στέλναμε στη Μερσίνα. Μαζί με τα πράγματά μας φορτώναμε και τα πράγματα της εκκλησίας. Μέχρι και τα τέμπλα ξεβιδώναμε και τα παίρναμε μαζί μας. Ως και τρόφιμα φέραμε μαζί μας: βούτυρο, μέλι, τυριά, κεριά, φασόλια. Εμείς κρατούσαμε μαζί μας μόνο τα απαραίτητα. Λίγα ρούχα, ό, τι πολύτιμο είχαμε και φαγώσιμα. Δεν επιτρεπόταν να μεταφέρουμε χρυσαφικά και χρήματα. Όμως τα ράβαμε σε σακουλάκια και τα κρύβαμε πάνω μας και πάνω στα παιδιά, με την ελπίδα να μην τα βρουν στον έλεγχο που θα μας κάνανε πριν επιβιβαστούμε στα πλοία. Ο κόσμος άρχιζε να φεύγει παρτίδες παρτίδες. Πρώτα θα έφευγαν οι άποροι κι αυτό για να μην ακριβαίνουν τα αγώγια και γίνει κερδοσκοπία σε βάρος των φτωχών. Τα έξοδα για τη μεταφορά των απόρων αναλάμβανε επιτροπή στην Πόλη ή/και οι πλουσιότεροι των χωριών, με το καλό ή με την απειλή ότι δεν θα έπαιρναν (οι εύποροι) πασαπόρτι (διαβατήριο) για την Ελλάδα.

Μας κατευόδωναν οι Τούρκοι του χωριού μας και των γύρω χωριών, από όπου περνούσαμε πηγαίνοντας για τη Μερσίνα. «Αχ!», έλεγαν, «δίνουμε το χρυσό μας για να μας δώσουν το μπρούντζο». (Χρυσό λέγανε εμάς και μπρούντζο τους Τούρκους που ήρθαν από την Ελλάδα). Κλαίγαμε κι εμείς την τελευταία στιγμή. Είναι εύκολο να αφήνεις τα σπίτια, τις περιουσίες, τον τόπο σου; Τουρκιά ήταν, μα κι εμάς εκείνα τα χώματα μας μεγάλωσαν. Αλλά, οι νέοι τα ξεχνούσαμε γρήγορα και κάναμε όνειρα για την Ελλάδα...

Η διαδρομή που ακολουθούσαμε ήταν είτε μέσω Άκσεραϊ-Έρεγλι, είτε μέσω Νίγδης-Ουλούκισλα. Αρχικά, ανεβαίναμε σε αραμπάδες, μετά σε κάρα. Στο Έρεγλι ή στα Ουλούκισλα (ένα μεγάλο τούρκικο χωριό από όπου περνούσε ο σιδηρόδρομος) μπαίναμε σε φορτηγά βαγόνια, στοιβαγμένοι ο ένας πάνω στον άλλον, και τραβούσαμε για τη Μερσίνα. Το τρένο φαινόταν παράξενο στις γυναίκες. Όταν ξεκινούσε, έλεγαν αυτές: «Το τρένο περπατάει ή τα σπίτια περπατούν;» .

Στη Μερσίνα μέναμε σε χάνια, σε σχολεία, σε τσαντίρια στην ύπαιθρο. Η θάλασσα κάτι αλλιώς μας φαινόταν. Πότε πρασίνιζε, πότε μαύριζε, νόμιζες πώς ήταν εκεί χωράφια! Και τέτοια αγορά σαν της Μερσίνας δεν έχει πουθενά! Του πουλιού το γάλα έβρισκες! Από εκεί, μετά αρκετές μέρες (μία εβδομάδα έως και ένα μήνα) φεύγαμε τμηματικά για την Ελλάδα, άλλοι με ελληνικά καράβια της Ανταλλαγής, δωρεάν, άλλοι με ξένα καράβια, με πληρωμή. Ο κόσμος συχνά στριμωχνόταν να φύγει με τα παρασίζ βαπόρ (βαπόρι χωρίς παράδες), γιατί είχε διαδοθεί ότι όσοι φεύγουν με τα παραλί βαπόρ (βαπόρι με παράδες) δεν θα πάρουν αποζημίωση!...

Με βάρκες πηγαίναμε στα καράβια. Μπροστά στην παραλία ήταν ο έλεγχος. Δείχναμε τα διαβατήριά μας και περνούσαμε. Μας έκαναν εξονυχιστικό έλεγχο, σε όλους, ειδικά στις γυναίκες μας χανούμισες, για να μην μεταφέρουμε ό, τι απαγορευόταν. Οι βαρκάρηδες μας ζητούσαν όλο λεφτά και έλεγαν ότι θα αναποδογυρίσουν τις βάρκες να μας ρίξουν στη θάλασσα να πνιγούμε. Έπρεπε να ανεβούμε στο βαπόρι με ανεμόσκαλα. Ανεβαίναμε, αλλά πού να καθίσουμε; Χιλιάδες κόσμος, ο ένας κολλημένος πάνω στον άλλον. Δεν μπορούσαμε

να κουνηθούμε. Περίθαλψη δεν είχαμε καμία. Από τη χαρά μας, ωστόσο, ρίχναμε τα φέσια μας στη θάλασσα και βρίζαμε τους Τούρκους βαρκάρηδες.

Φοβερό ήταν το ταξίδι μας. Μας έτρωγε ο ήλιος την ημέρα και το αγιάζι την νύχτα, λίγο ψωμί μας έδιναν μόνο. Νερό δεν υπήρχε. Στο τουρκικό βαπόρι «Ριζέ» στη διαδρομή έσπασε το καζάνι και παρ' ολίγο να βουλιάξει. Ένας ναύτης, με κίνδυνο της ζωής του, μπήκε στο λεβητοστάσιο και το διόρθωσε. Αποδόθηκε σε θαύμα που έκανε το λείψανο του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου που ήταν στο βαπόρι. Σε άλλη περίπτωση, στο βαπόρι «Αρχιπέλαγος» μάλλον, στο ταξίδι έκανε φουρτούνα και ο κόσμος φοβόταν. Οι Προκοπιώτες είχαν στο αμπάρι το λείψανο του αγίου Ιωάννου του Ρώσου. Κατά λάθος είχαν τοποθετήσει ανάποδα την κάσα με το λείψανο μπρούμυτα, και γι' αυτό είχε φουρτούνα. Ίσωσαν την κάσα και η θάλασσα ησύχασε. Στο ταξίδι πέθαιναν αρκετοί. Τους τύλιγαν στα στρώματά τους, τους έδεναν με σίδερα και τους πετούσαν στη θάλασσα

Από τη Μερσίνα ως το Καραμπουρνού της Θεσσαλονίκης το ταξίδι κατευθείαν διαρκούσε 4 ημέρες, το ίδιο πάνω κάτω και για τον Αϊ Γιώργη στο Κερατσίνι. Όταν φτάναμε εκεί, μέναμε 15 ημέρες τουλάχιστον σε καραντίνα μέσα σε τσαντίρια. Μας κούρευαν όλους, και τις γυναίκες με το ζόρι. Κάποιες κοπέλες που πήγαν να τους κόψουν τα μαλλιά ρίχτηκαν στη θάλασσα... Σε κάποιες περιπτώσεις έγινε φασαρία, έπεσε ξύλο και δεν κούρεψαν τις γυναίκες. Πολλοί φεύγανε με δικά τους ναύλα, για να μην περάσουν από την καραντίνα. Βγάζαμε τα πράγματά μας. Τα πράγματα της εκκλησίας τα παραδίδαμε στο (ελληνικό) κράτος. Ήταν Επιτροπή που τα παραλάβαινε. Τα πιο πολλά από αυτά δεν ξέρουμε τι γίνανε τελικά...

Αχ! Καλύτερα να μη γινόταν η Ανταλλαγή, να μέναμε στον τόπο μας. Πάλι όμως, μπορούσε να γίνει αυτό, να μη φεύγαμε; Τι θα κάναμε ανάμεσα στους Τούρκους; Όποιος σκέφτηκε την Ανταλλαγή, καλά την έκανε. Δεν μπορούσαμε πια να μείνουμε στην Τουρκία. Δεν είχαμε ζωή εκεί. Για να μείνουμε στον τόπο εκείνο, έπρεπε να γίνουμε Τούρκοι. Ο πόλεμος δημιούργησε πολλούς εχθρούς. Πώς θέλεις να σε αγαπάει ο Τούρκος, όταν ο Έλληνας στρατιώτης πατάει την Τουρκία και σκοτώνει το παιδί του Τούρκου στον ίδιο τον τόπο του; Εδώ, τουλάχιστον, είμαστε σε χριστιανικό έθνος. Εκεί περνούσαμε καλύτερα, είχαμε πλούτος. Όμως εδώ, στην Ελλάδα, έχουμε ελευθερία...

Ο ελληνισμός της Ανατολής γλίτωσε. Αν μέναμε εκεί, θα παθαίναμε ό,τι έπαθαν οι Έλληνες στην Πόλη το Σεπτέμβριο του 1955. Βέβαια χάθηκαν η Σμύρνη και η Πόλη, όπως χάθηκαν η Σαμψούντα και η Μερσίνα. Γλίτωσε όμως όλη η άλλη Ανατολή.. Μόνο όσοι δεν τα καταλαβαίνουν αυτό, λένε το αντίθετο.